

manjkalo najpotrebnejšega živeža. Tudi podnebje, zrak, vremena i. v. dr. bi postalo čisto drugačno, morda celo nestrpno, — ako bi ne bila modra roka stvarnikova vodi podelila dobrodejne lastnosti, da se ne razteza in skrčuje tako, nego druga telesa v naravi.

Armin Vranski.

Dopisi in novice.

Z Dunaja 9. febr. (Izv. dop. »Slov. Nar.«) V višjih krogih tedaj zopet hud boj. Kar je ustavovernega — in v birokraciji, v vojaštvu, v kapitalu in celo v cerkvi je žalibog še dosti nemško-ustavoverskega — vse se je postavilo na noge zoper to, da bi se ministerstvo dopolnilo iz avtonomistične večine. — Zdaj se dela zopet z onimi pripomočki, ki so pred osmimi leti Hohenwarta vrgli. Višjim krogom se »poroča«, da je mestno prebivalstvo Dunajsko, Graško itd. jako razburjeno in nezadovoljno in da bi utegnulo Bog ve kaj zgoditi se, ako se naučno ministerstvo izroči kacemu avtonomistu, ki bi bil za narodne reforme in za to, da bi šola zidana bila na krščanski podlagi. Torej omehkuženi, lahkoživi, škrofulozni in strahopetni pojedeni mestni element dunajskih socialnih kloak naj odločuje bolj kot krepki in zdravi narodje v Avstriji, kateri sami rabne vojske dajejo in davka silno večino! Humburg in ustavoverni švindler je, žugati s tem mestnim pojedenim dunajskim filistrom. Kdo je še v novem testamentu slišal o judovskem pogumu?

Situacijo je res tudi poostrilo to, da je knez Lichtenstein predlagal preuredbo šolske postave v krščanskem in narodnem smislu. Nemške novine, in celo neke slovanske, češke in poljske, so začele vpiti o reakciji, Strenayrovci pak so to vpitje znali dobro porabiti in so šli odločilnim krogom na ušesa trobit rekoči: vidite zdaj uže se kaže, da ti ultramontani bodo vse podrl, kar smo mi v 18 letih zidali. In dosti je, ki v to »vse podiranje« verjemo. Politične modrosti nij toliko na sveti, kolikor bi jo bilo želeti. Celó kak pobožen nemšk filister, ki pa pravi, da hoče biti »liberalen«, ne ume, da šola more biti krščanska in narodno pravična, a da zaradi tega še ne vpeljuje španske inkvizicije. Nemški cesar Vilhelm je, od puškometnega zrna zadet, javkal: »dajte mi več religije v deželo« in odpravil ministra Falka, ter postavil Puttkamra, ki je javno izrekel se za krščansko šolo. Torej kar je na Nemškem prav, to je Nemcem pri nas nevarno?

— **Deržavno sodišče o jeziku v ljudskih šolah.** 19. januarija t. l. se je pri tem najvišem sodišču obravnavalo o pritožbi Rusinov v Lvovem zoper ukaz naučnega ministra, ki je zavgel pritožbo Rusinov. Sodišče je spoznalo, da je gospod minister s svojim ukazom dné 6. junija 1879 ravnal zoper pravo, in da je pritožba, ki skerbi »za varstvo« rusinskega jezika v šolah in uradih opravičena. Ta razsodba nam vendar očitno kaže, da šolske oblasti ravnajo zoper postavo, ako v enakih okoliščinah zavirajo poučevanje v narodnem jeziku, baje se bodo tudi drugod upirali na to razsodbo.

Naučno ministerstvo je sicer hotelo odpraviti to pritožbo, rekoč, stvar še ni dovolj obravnana pri dotičnem uradu, tedaj deržavno sodišče ni kompetentno za to razsodbo. Deržavno sodišče je vendar izreklo, da je brez dvombe »kompetentno«, ker je tukaj prikračeno politiško pravo, in je naučni minister kot zadnja inštanca razsodil v smislu dvojih šolskih oblasti zoper pritožbo Rusinov.

Kar se stvari tiče, je spoznalo državno sodišče, ka so Rusini dokazali, da živi v Lvova 12—13.000 greko-katolikov, v štirih župah in imajo 800 za šolo ugodnih otrok; a v šestnajstih ljudskih šolah v Lvovu se le v jedni ne podučuje v rusinskem jeziku, ker je deželni šolski svet prejšno rusinsko izgledno šolo (Musterhauptschule) spremenil v poljsko, pa zahtevo po rusinski šol' opečno zaverigel.

Državno sodišče spoznava, da se je tukaj ravvalo zoper 19. člen državnih osnovnih postav, v katerem je točno izrceno, da ima v deželah, ker so razne narodnosti, vsaka pravico do izobraženja v svojem narodnem jeziku. Ministerstvo je sicer reklo, da je pri učiteljišču v Lvovem večrazredna vadnica v rusinskem jeziku, a vадnica, tako pravi državno sodišče, ni ljudska šola, in jemlje le določno stavilo učencev, a v pretečenem šolskem letu se jih je oglašilo 312, večina ni mogla sprejeta biti, in Rusinci so tedaj prisiljeni, svoje otroke doma poučevati, ali pa jih v ljudske šole na kmete poslati. — Državno sodišče je overglo tudi ugovor g. ministra, ki je rekel, da ima le mestna šolska oblast po postavi pravico, določevati v naučnem jeziku po mestnih šolah, ko je povdarjalo, da ima po postavah 25. maja 1868 država najviše nadzorstvo nad ljudske šole in po §. 78 drž. sl. postave 14. maja 1869 ima tudi naučni minister skerbeti, da se izpelje ta šolska postava. — V prvi versti so mero-dajavne le osnovne državne postavе, in s tem naravnost g. ministru očita, da ni deržal se postavnih določeb, po katerih je zavarovano pravo vsem državljanom.

Pričakujemo t. daj, da bode naučno ministerstvo, ako pridejo pritožbe iz drugih krajev, ravalo postavno in pravico varovalo raznim narodom, ako bodo zahtevali izobraženje v narodnih ljudskih šolah v narodnem jeziku. Enakih pritožeb bode menda slišati iz raznih krajev.

— **V državnem zboru** je interpeliral poslanec Menger vlado o vlogi pemskih škofov. Liberalni gospod dohtar naj gre s svojim ovadustvom kam drugom; v Avstriji nij prostora za to — sicer to gospodu, ki se liberalnim naziva, slabo pristuje. Škofje s svojo vlogo se niso pregrešili zoper postavo, vpitje zoper njih besede liberalizma ne priporočuje. — Katoliki so v Avstriji v večini, škofje so popolnoma kompetentni o stvareh, ki zadevajo »pouk in odgojo« govorniti, njih glas poslušajo verni, to so dovolj očitno pokazali v vsaki priliki. Avstrija ni Prusija; tukaj ni treba nakladati si jarma, kakoršnega naklada Prusija katolikom, ki so tam v manjšini. Čudom se čudimo, da listi, ki se nazivajo vladnimi, ne najdejo dobre besede za vlogo škofov, ki so vendar po svojem poklicu dolžni svariti in buditi verne. Ali so mar škofje krivi, da njih beseda ne velja več v državnem svetu, ker svet misli, da se brez pozitivnega kerščanstva more shajati v politiki.

— **V državnem zboru** je stavil poslanec knez Alojzij Lichtenstein naslednji predlog: Slavna zbornica naj sklene: Slavna vlada naj se naprosi, da preskusi obstojčce postavе o šolstvu in naj postavо izdela in predloži, v katerih se v postavnih mejah določenih po §. 11. č. i. derž. osnovnih postav 21. dec. 1867, deželam in soseskam zljajšajo težka bremena, zarad katerih je slišati opravičenih tožeb, naj se varuje deželam pravica do šolskega zakonostavstva, ter se ima ozir jemati na cerkvene, verske in narodne potrebe prebivalstva. Postave primerne tem načelom naj se predlože po ustavnem potu v pretres.

Poslanec Lienbacher pa je predlagal: Slavni zbor naj sklene: §. 21. derž. sl. postave 14. maja 1869, st. 62. derž. zak. naj se spremeni in se ima tako glisiti: §. 21. Dolžnost v šolo hoditi nastopa sè doveršenim 6. letom in traja

do 12. leta. Dež. zakonostavstvu se pripušča, da to dolžnost v obče ali z nekaterimi prideržki raztegne do 14. leta. Iz šole se izstopa, če so učenci dovolj poučeni v naukih za šolo naj potrebnjših, namreč v pisanji, branji in številjenji. V posvet tega predloga naj se iz vse zbornice voli odsek 15 udov, ki ima slavni zbornici predlagati svoje nasvete po postavni poti.

Poljaki o šolskih predlogih autonomistične stranke. Nemško-liberalni listi vedo povedati, da Poljaki niso za preuredbo šolskih postav i. dr. Resnica je pa ta, da so Poljaki, kar se tiče šolskega zakonostavstva skoraj popolnoma avtonomni, šolska dolžnost traja le 6 let kakor pri nas Kranjskem, od 12—14 leta obiskujejo otroci ponavljajno šolo, njih tedaj v prvi versti ne briga tolikanj šolska postava; poljski jezik ima povsod — v šoli in v uradih veljavo — da še celo Rusinom svoj jezik usiljujejo, kakor smo brali pri razsodbi najvišjega državnega sodišča. — Ni tedaj lahko verjeti, da bi bili zoper Lienbacherjev predlog, ki za dežele terjaja večje avtonomije v šolstvu, uže zaradi doslednosti ne morejo tega storiti, tako pišejo tudi njihovi listi. (Gaz. »Nar.«)

Pa kakor je brati po novinah, Lienbacherjev predlog najde še tu in tam milosti, le knez Lichtensteinov predlog, ki govori tudi v verskih zadevah, ta ne najde milosti.

Na Pemschem so v. č. g. g. škofje ulogo naredili do ministerstva, v kateri zahtevajo versko (konfessionelle) ljudsko šolo, sklepno govore tako-le: Brezverska šola loči šolo od cerkve, tedaj je pa tudi nemogoče, da bi se šolstvo zdatno zboljšalo. Prijenljivost v nekaterih manj važnih stvareh, tudi ko bi se to večkrat zgodilo, kakor se res zgodi, ne more popraviti zlega, ki izvira iz načela brezverskih šol. Podpisani škofje ne naidejo tedaj druge poti, nego da se obrnejo do slavnega ministerstva, naj blagovoli ukazati, česar je treba, da se poverne šolam za katolike verski značaj, a cerkvi nje vpliv na pouk in izrejo mladine. Ko bi pa c. k. ministerstvo na to ne odgovorilo, niti ne dalo poročila, da se šolstvo zdatno zboljša, potem škofje ne morejo več sodelovati in izpeljevati šolske postave. Tudi ne morejo dalje privoliti, da bi duhovščina sodelovala in se vdeleževala šolskih oblast (vkraj. okraj. dež. šl. svetih), marveč mogli bi verne opominjevati svetih dolžnost, katere so jim naložene, ako otroci hodijo v šole, kamor so prisiljeni hoditi, in jih takim šolam nemorejo z mirno vestjo izročevati.

Iz Zagreba. Nasledek onega razsajanja nekaterih dijakov, po Starčevičevih bedarijah zapeljanih, je bil ta, da so bili 4 preparandi z 9 gimnazijsti iz šole pregnani, mnogim juristom pa se dal »consilium abeundi.«

Šolstvo na Štajarskem l. 1879. — Otroci za šolo godnih je bilo 151.000; 129.000 jih je hodilo v šolo, 22.000 šole ni obiskovalo. Naj slabeje je bilo v tej zadevi na Spod. Štajarskem. Učiteljev je bilo 1440, jednemu učitelju jih pripada 89; postavno le 80. Da bi se postavi zadostilo, kar se tiče razmerja učencev in učnikov, bi bilo treba še 500 možkih učiteljev. Učiteljic ni premalo. Učiteljske plače iznašajo 848.000 gld., poprek pride na učitelja 588 gld., učnine za otroka 6 gld. 57 kr.

Iz Ljubljane. — Iz seje dež. šl. sveta dne 5. februarja 1880. — Razrešijo se tri prošnje krajnih šolskih svetov v zadevah vverstenja šol.

C. kr. gimn. ravnatelju se prizna 5. petletna doklada.

Po nasvetu dotičnega učiteljstva se oprošča gim. učenec šolnine.

Razreši se prošnja posestnika, ki je v svojem imenu in pooblaščen po stanovalcih tih občin prošnjo vložil, da se ustavi izversitev kazni napovedane po šolski oblasti in da se kraji drugam v šolajo.

Prošnja upokojenega učitelja za povišanje plače se zaverne.

Razsoja se o pritožbah zoper kaznivne razsodbe zastran šolskih zamud.

Prošnja pomožnega učitelja za napravo učiteljskega izpita se višje predlaga.

Spraznjeno mesto Leopold Filipove ustanove se podeli za l. 1879 in 1880 šoli v Sent-Vidu pri Berdu.

Oddaja se služba na meščanski šoli, trije nadučitelji se stalno umeščajo.

Razrešijo se prošnje za denarno pripomoč in nagrado.

— **Iz seje družbe kmetijske 1. dné t. m.** — Prošnja okrajnega šolskega sveta novomeškega je bila rešena tako, da se za šolsko mladino pošlje nekoliko poučnih kmetijskih knjig, denarnih daril za marljive učitelje pa nima družba kmetijska na razpolaganje, zato jih mora dobiti le iz deržavne podpore, ki jo c. k. deželni šolski svet od ministerstva dobiva, da jo po zaslišanji družbinega odbora razdeli.

— **Srednji šoli** in učiteljski sklenete prvo poletje 14. t. m. a drugo se začneta 18. t. m. Pustne dni so imeli ti zavodi kakor po navadi šolo, mestni šoli sta imeli v ponedeljek in torek prosto.

— **Srenjski odbor** mesta Ljubljanskega je sklenil učiteljem dati za vsako uro poučevanje preko navadne dolžnosti 20 gld. in za vsako drugo naprej po 10 gld. za časa, dokler traja to nadmerno poučevanje; določiti to ima mestni šolski svet. Učitelju Bahovcu se je v ti seji (28. m. m.) priznala tudi prva starostna doklada.

— **Navadna božičnica v bolnišnici ubozih otrok** na Poljanah se je letos zakasnila do pretekle nedelje zato, ker je izročitev režije usmiljenim sestram bila še le doversena 3. t. m. Nazočost preblage gospé soproge gosp. deželnega predsednika in mnogo druge gospóde, kakor tudi obilo darov pri božičnici nakupičenih je kazalo zadovoljnost, da je režija prišla v roke usmiljenim sestram. Gosp. župan Lašan in gosp. knezoškof dr. Pogačar sta poprijela besedo in v zahvali vsem dobrotnikom sta oba še posebno povdarjala dobrotljivost milostljive gospé soproge gospoda deželnega predsednika, kateri v prvi versti gre hvala, da je zelo zanemarjena režija milodarne te naprave prišla zdaj v bolje roke. Otroška bolnišnica vzdržuje se samo po milodarih, zdravila brezplačno daje lekarna Ternkocyeva, ozdravljanje bolnih otrok oskerbuje gosp. dr. Kovač tudi brezplačno.

— **Letošnja zima.** Kdor družega ne ve povedati, govori pa od vremena. No, naj bo! A z vremenom smo v tako tesni zvezi, da od njega zavisi zdravje in življenje, dobre in slabe letine. — Mraza je menda letos bilo dosti; ledu ni manjkalo. Brali smo, da je bilo Bodensko jezero zamerznilo, in 50 let je od tega, kar so se na svečnici po njim dersali. Zamerznilo je tudi Travensko jezero na Zgor. Avstrijskem, privabilo je to od blizo in daleč veliko radovednih gledalcev in dersalcev. — Ob velikih rekah, ob Dunavi, ob Reni in dr. se je bati velikih povenjenj, ko se bode led tajal. Letošnja zima pa tudi ni bila brez izvanrednih prikazni; imeli so južno vreme v Petrogradu, takrat je bilo v Milanu — 10° toplote. Kot nekaj posebnega pripovedujejo iz naših gor, da je bilo tam jasno in veliko topleje, kakor v ravnini, po bregovih je tu in tam uže kopno, in prikazujejo se prvi oznanovalci pomladi — trobentice in jegelci. — No, to pa je uže večkrat bilo, da je po gorah sneg prej skopnil, kakor po ravnini, pa navadno je vselej še potem sneg padel in potem dalje časa ležal na gorah, tega so ljudje uže tako vajeni, da pravijo, sneg ni začel

na pravem mestu kopneti, dobili bomo še snega ... Sklepati sedaj, skoraj ob sredi zime, na suho poletje, ker so sedaj vode majhne, bi bilo vendar prezgodaj, Bog zna, koliko snega in dežja nam še prinese pomlad. — Ostre in mile zime, slabe in dobre letine se zmirom verste, tako je sojeno.

Šolske otroke smerti rešil je poštni sel Rosenauer v Landshutu na Bavarskem. Se snegom je medlo, otroci so uže pravo pot zgrešili, kar pride poštni sel, na vsako ramo si posadi jednega otroka, na herbet tudi jednega, krepak mož stopa naprej, drugi otroci za njim in tako jih pripelje v bližnjo vas. Dobil je nagrade 50 mark.

„Pravica narodnostij v Avstriji“ se imenuje nemška brošura, ki je ravno kar izšla v Gradcu, spis, dr. Karol Hugelman. Razlaga se v brošuri, da se mora §. 19 naše avstrijske ustave v življenje spraviti za vse narodnosti. Kadar se o narodnih terjatvah govori, kaže se pri nas, kako svobodomiselna je ustava v §. 19. Ali kadar hočejo v Avstriji narodnosti konsekvence iz tega paragrafa za sebe potegniti, odgovarja se jim: to ne gre, to je nemogoče! Tako stanje je pa bolj nevarno nego naravaosno odrekanje narodnih pravic, ker izpodkopava znanje v svetost postave, gloda na pravaem čutu ljudstva, gloda s tim na korenin der ave. Nobena določba uslave ne more več nasrčce za državo imeči, kakor taka, ki (če prav le v jednem delu) mej ljudstvom vero širi, da je ustava le košček poterpežljivega papirja. — Torej zopet enkrat čujemo tu glas poštenega Nemca.

Razpisi učiteljskih služeb.

Na Kranjskem. Na 4razredni ljudski šoli v Kranji, učit. služba, letna plača 500 gld., eventuelno služba s 450 gld.; do 15. februarja t. l.

V šolskem okraji Postonjskem. Na 1razredni ljudski šoli v Lozicah, učit. služba, letna plača 400 gld. in stanovanje; do 14. februarja t. l.

V šolskem okraji Radovljiškem. Na 1razrednici v Ljubnem, učit. služba, letna plača 400 gld., stanovanje in prihodki iz Grošelnove ustanove; do 25. februarja t. l.

V šolskem okraji Logaškem. Na 1razredni šoli v Spod. Logatcu, učit. služba, l. p. 400 gl. in stanovanje; služba se oddaje stalno. Prošnje do 24. februarja t. l.

Premembe pri učiteljstvu.

Na Kranjskem. Gospod Janez Pavčič iz Šent-Janževega dola v Šent-Rupert za nadučitelja, in g. Janez Vozlaček od sv. Kocijana na Dobrovo, začasno. — Gosp. Bernard Janec, poprej v zgornjem Tuhinju pomožni učitelj, sedaj v Tunjicah pri Kamniku. G. France Kalin iz Lozie v Vreme.

Šopek mičnih napevov za šolo in dom. Nabral in vredil F. Stegnar, c. k. učitelj. Cena: 30 kr. ali po poštni nakaznici poslanih 32 kr. pod križnim zavikom.

Šopek mičnih pesen za šolo in dom; t. j. ravno te pesni brez napevov. Nabral in vredil F. Stegnar, c. k. učitelj. Cena: 6 kr., ali po poštni nakaznici poslanih 8 kr. pod križnim zavikom.

na pravem mestu kopneti, dobili bomo še snega ... Sklepati sedaj, skoraj ob sredi zime, na suho poletje, ker so sedaj vode majhne, bi bilo vendar prezgodaj, Bog zna, koliko snega in dežja nam še prinese pomlad. — Ostre in mile zime, slabe in dobre letine se zmirom verste, tako je sojeno.

Šolske otroke smerti rešil je poštni sel Rosenauer v Landshutu na Bavarskem. Se snegom je medlo, otroci so uže pravo pot zgrešili, kar pride poštni sel, na vsako ramo si posadi jednega otroka, na herbet tudi jednega, krepak mož stopa naprej, drugi otroci za njim in tako jih pripelje v bližnjo vas. Dobil je nagrade 50 mark.

„Pravica narodnostij v Avstriji“ se imenuje nemška brošura, ki je ravno kar izišla v Gradcu, spis, dr. Karol Hugelman. Razlaga se v brošuri, da se mora §. 19 naše avstrijske ustave v življenje spraviti za vse narodnosti. Kadar se o narodnih terjatvah govori, kaže se pri nas, kako svobodomiselna je ustava v §. 19. Ali kadar hočejo v Avstriji narodnosti konsekvence iz tega paragrafa za sebe potegniti, odgovarja se jim: to ne gre, to je nemogoče! Tako stanje je pa bolj nevarno nego naravaosno odrekanje narodnih pravic, ker izpodkopava znanje v svetost postave, gloda na pravaem čutu ljudstva, gloda s tim na korenin der ave. Nobena določba uslave ne more več nasrčce za državo imeči, kakor taka, ki (če prav le v jednem delu) mej ljudstvom vero širi, da je ustava le košček poterpežljivega papirja.« — Torej zopet enkrat čujemo tu glas poštenega Nemca.

Razpisi učiteljskih služeb.

Na Kranjskem. Na 4razredni ljudski šoli v Kranji, učit. služba, letna plača 500 gld., eventuelno služba s 450 gld.; do 15. februarja t. l.

V šolskem okraji Postonjskem. Na 1razredni ljudski šoli v Lozicah, učit. služba, letna plača 400 gld. in stanovanje; do 14. februarja t. l.

V šolskem okraji Radovljiškem. Na 1razrednici v Ljubnem, učit. služba, letna plača 400 gld., stanovanje in prihodki iz Grošelnove ustanove; do 25. februarja t. l.

V šolskem okraji Logaškem. Na 1razredni šoli v Spod. Logatcu, učit. služba, l. p. 400 gl. in stanovanje; služba se oddaje stalno. Prošnje do 24. februarja t. l.

Premembe pri učiteljstvu.

Na Kranjskem. Gospod Janez Pavčič iz Šent-Janževega dola v Šent-Rupert za nadučitelja, in g. Janez Vozlaček od sv. Kocijana na Dobrovo, začasno. — Gosp. Bernard Janec, poprej v zgornjem Tuhinju pomožni učitelj, sedaj v Tunjicah pri Kamniku. G. France Kalin iz Lozie v Vreme.

Šopek mičnih napevov za šolo in dom. Nabral in vredil F. Stegnar, c. k. učitelj. Cena: 30 kr. ali po poštni nakaznici poslanih 32 kr. pod križnim zavikom.

Šopek mičnih pesen za šolo in dom; t. j. ravno te pesni brez napevov. Nabral in vredil F. Stegnar, c. k. učitelj. Cena: 6 kr., ali po poštni nakaznici poslanih 8 kr. pod križnim zavikom.